

Doi: 10.56737/2953-7843-2024.05-145

ՌՈՒԲԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ «ՆԱԽԱԽՆԱՍՈՒԹՅԱՆ ԳԵՂԱՐԴԸ» ՎԵՊԸ¹

Վիլյամ Սարգսյանի «Վայրեր, ուր եղել եմ» (1973) հուշագրության բնաբանում կարդում ենք. «Այս գիրքը հայերի համար է, կիսով չափ հայերի, մեկ քառորդով հայերի եւ մեկ ութերորդ մասով հայերի համար:

Մեկ տասնվեցերորդ եւ երեսուներորդ մասով հայերի համար...»²:

Մեծանուն գրողին կարծես շարունակում է ուսաստանցի փաստաբան, գրող Ռուբեն Մարգարյանը. «Հայերիս համար մեծ նշանակություն չունի, թե արյանդ որ մասն է հայկական: Հայկական է՝ եւ վերջ: Այստեղ սահմանափակումներ չկան»³:

Սեփական ինքնության գիտակցումը, հայի արյան կանչն է մղել Ռուբեն Մարգարյանին դիմելու հայկական նյութին՝ ձեռնամուխ լինելով «Ճակատագրի Գեղարդը» վեպի ստեղծման աշխատանքներին: Վեպը լույս է տեսել Մոսկվայում 2023 թվականին եւ հեղինակի արդեն երրորդ գրական փորձն է մեծ արձակում: Առաջին վեպը՝ «Բանալի արտահայտությունը», հրապարակվել է 2016 թվականին, չորս տարի անց դրան հաջորդել է երկրորդը՝ «Ֆոն Շիրախի դաշույնը» վերնագրով: Մինչ մեծակտավ գրվածքներին անցնելը Ռ. Մարգարյանն ընթերցողին հայտնի էր փոքրածավալ արձակով, հրապարակախոսության մեջ, ուսումնական ձեռնարկներով եւ այլն: Պատահական չէ, որ դեռեւս 2010 թվականից Ռուսաստանի գրողների միության անդամ է:

¹* Ստացվել է՝ 28.06.2024, գրախոսվել է՝ 30.06.2024: Էլ. հասցե՝ asa-saryan@yandex.com: Կրոնական տեսանկյունից ճակատագիր եզրն ամենեւին ընդունելի չէ, ուստի ապագա վերահրատարակությունների համար առաջարկում ենք նախախնամություն տարբերակը, որ հարթում է աստվածաբանական կնճիռը:

² Տե՛ս WILLIAM SAROYAN, Places Where I've Done Time, London, 1973, էջ 3:

³ Տե՛ս <https://www.youtube.com/watch?v=mEKQe2fcka0>:

Ռուբեն Մարգարյանը ապրում եւ աշխատում է Մոսկվայում, Ռուսաստանի Դաշնության անվանի փաստաբաններից է: Հիմնական գործունեությանը զուգահեռ՝ դասախոսում է, կատարում է խմբագրական, խորհրդատվական աշխատանքներ, իսկ վերջին տարիներին նաեւ հաստատուն քայլեր է անում վիպասանության ոլորտում:

2013-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ եւ Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմի առաջնորդ Եզրաս Սրբազանի նախաձեռնությամբ Ռ. Մարգարյանն ստեղծել է Ռուսաստանի՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցու թեմին կից անվճար իրավաբանական օգնության կենտրոն:

2021 թվականին Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հրամանագրով Ռ. Մարգարյանը պարգևատրվել է «Հայրենիքին մատուցած ծառայությունների համար» 2-րդ աստիճանի մեդալով:

Վերոնշյալ երեք վեպերում էլ գլխավոր հերոսը Գերմանիայում բնակվող ռուս փաստաբան Արտյոմ Կախովսկին է, որին ծնողներն անվանակոչել են Կոստանդին Մեծ կայսեր հրամանատար՝ քրիստոնեական հավատքի համար հալածանքների ենթարկված Արտեմիոս Անտիոքացու պատվին:

«Ճակատագրի Գեղարդը» վեպը հայերեն թարգմանաբար նորերս լույս է ընծայել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հրատարակչությունը՝ «Յառաջնորդութեան Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի Հայոց թեմակալ Տ. Եզրաս արքեպիսկոպոս Ներսիսեանի», «Արդշինբանկ» ՓԲԸ-ի հովանավորությամբ: Թարգմանությունը պատշաճ որակով կատարել է Հրազդան Մադոյանը:

«Ճակատագրի Գեղարդը» վեպն իր գրական ենթատեսակով խուզական (detective) է, ավելի ճիշտ՝ կրոնաքրեական հետաքննություն: Սակայն Մարգարյանի վեպը նույնատեսակ գրվածքներից առանձնանում է գաղափարական խորը բովանդակությամբ, միտված է ժամանակի լրջագույն խնդիրների վերհանմանն ու ներկայացմանը, նաեւ լուծման ուղիներ է առաջարկում: Տեսակի օրենքների պարտադրած պահանջներին համապատասխան հյուսված դիպաշարը իր հետաքրքրաշարժ ընթացքով սոսկ մի շղարշ է, որի հետնախորքում գրողը բարձրաձայնում է իր հիմնական ասելիքը, որն է Հայ Եկեղեցու բացառիկ դերի ու դերակատարության բացահայտումը հայ ժողովրդի կյանքում՝ պատմության քառուղիներում, ներկա օրերին եւ մինչեւ ժամանակների վերջը:

Վեպի գործողությունների հիմքում ընկած է Արտյոմ Կախովսկու՝ Հայաստան ուղեւորության նկարագրությունը՝ Հայ Եկեղեցու կարեւոր

սրբություններից մեկը՝ Ղունկիանոսի (Լոնգինի) կամ Ճակատագրի Գեղարդը, որոնելու նպատակով: Նա Հայաստան էր այցելել ամենեւին ոչ այդ նպատակով, սակայն Մայր Աթոռի լուսարարապետ Մուշեղ Սրբազանի խնդրանք-հորդորով Արտյոմն ստանձնում է կորած Գեղարդը գտնելու գործը՝ վարելով իր «փաստաբանական հետաքննությունը»: Ուղեվարի դերը վերապահված է Հովհաննես սարկավագին, որի կերպարին բավական մեծ տեղ է տրված ներկա վեպում: Խնդիրն այն է, որ փաստաբանն ու հոգեւորականները պարտավոր են գտնել գերբնական հատկություններով օժտված Գեղարդն ավելի շուտ, քան դա կանեն, այսպես կոչված, «Ազատ դատավորներ» միջնադարյան գաղտնի ընկերության ներկայացուցիչները, որոնք վեպում մարմնավորում են Չարիքը: Այդ ուժերի նպատակներն Արտյոմի առջև բացում է Մուշեղ Սրբազանը՝ մատնացույց անելով սպասվող մեծ աղետի ծավալները. «Եթե մահաբեր ժահրը մարդկությանը հարվածի աշխարհի գլխավոր կրոնական սրբությունների կորստի լուրի հետ միաժամանակ, եւ եթե այդ հրաշագործ առարկաները հանկարծ հայտնվեն մեկ կամ մի խումբ մարդկանց ձեռքը, ովքեր այդ նոր համաճարակի ստեղծողներն են, եւ նրանք իրենց մարդկության գլխավոր փրկիչ հայտարարեն, ապա, ինչպես հասկանում եք, համաշխարհային քաղաքակրթությունը տխուր վախճան կունենա: Կմեռնեն նրանք, ովքեր, ըստ նրանց ծրագրի, պետք է մեռնեին, ողջ կմնան նրանք, ովքեր կենթարկվեն նրանց կամովին, ստիպված կամ նրանց առաքելությանն անկեղծ հավատալով»⁴:

Հրաշագործ Գեղարդի որոնումների երթուղին ներառում է հայոց նշանավոր սրբավայրերն ու կրթավայրերը՝ սկսյալ Ս. Էջմիածնից: Ճամփորդության ընթացքը պատկերելուն զուգընթաց՝ հեղինակն առիթը բաց չի թողնում ընթերցողին հայտնելու կարեւոր գիտանքներ հայկական ճարտարապետության, մասնավորապես եկեղեցաշինության, ամենատարբեր բնակավայրերի, հայոց պատմության շրջադարձային անցքերի, հայկական մշակույթի ու գիտության ասպարեզներում հետագիծ թողած անհատների, ժողովրդական ավանդույթների ու սովորույթների, նաեւ վանական կանոնակարգի մասին եւ այլն: Ուղեգրություններ հիշեցնող այս գրվագների շնորհիվ վեպը նաեւ ուղեցույցի արժեք է ձեռք բերում եւ հավակնում է

⁴ ՌՈՒՐԵՆ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ, Ճակատագրի Գեղարդը, թարգմ.՝ Հր. Մադոյանի, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 2024, էջ 58: Այսուհետ սույն գրքին կատարվող հղումները կտրվեն շարադրանքում՝ փակագծերի մեջ միայն համապատասխան էջի նշումով:

դառնալ օգտակար ձեռնարկ կրոնական զբոսաշրջությամբ հետաքրքրվողների համար: Երբեմն, թվում է, հեղինակի հաղորդած տեղեկություններն առանձնապես նորություններ չեն պարունակում, բայց պետք է հաշվի առնել այն, որ գիրքը հասցեագրված է առաջին հերթին օտար, հայկական իրականությանը քիչ ծանոթ ընթերցողին: Այստեղ հեղինակի նպատակն է օտարալեզու լսարանին ճանաչել տալ Հայաստանը, հայ ժողովրդին, Հայ եկեղեցին, մշակույթը եւ ընդհանրապես այն ամենը, ինչը հայկականության դրսեւորում է, ազգային ինքնության արտահայտություն: 2023 թվականի հուլիսի 4-ին հեղինակը «Ալֆա Նյուզ» լրատվական գործակալությանը տված հարցազրույցում վեպի մասին ասել է. «Ավելի շատ մարդիկ կիմանան, որ Հայաստանն աշխարհի կենտրոնն է դեռ հին դարերից, կենտրոնը քրիստոնեական քաղաքակրթության, եւ որ այդ երկիրն աշխարհում առաջինն է ընդունել քրիստոնեությունը որպես պետական կրոն»⁵:

Հարկ է նշել, որ Հայաստանն ու հայերին աշխարհում ավելի ճանաչելի դարձնելու նպատակից բացի՝ եւ նույնիսկ դրանից ավելի կարեւոր է հեղինակի մեկ այլ նպատակադրումը՝ ներկայացնել արդի քրիստոնյա աշխարհի հեռացումը քրիստոնեական արժեքային համակարգից եւ դրա հետեւանքով ծագող սպառնալիքներն ու մարտահրավերները, «մարդկությանը ոչնչացնելու կամ ամլացնելու ծրագիրը» (էջ 54), կարեւորել հավատի նշանակությունն այդ ամենին դիմագրավելու ճանապարհին: Ահա վեպի հիմնական գաղափարաբանական հիմքն ու ատաղձը:

Արդեն վեպի սկզբում՝ Մուշեղ Սրբազանի եւ Արտյոմ Կախովսկու զրույցի ընթացքում, ուրվագծվում են մարդկությանն ու քաղաքակրթությանը սպառնացող «Ոսկե միլիարդի տեսության, համաշխարհային ստվերային կառավարության, համերկրային տիրակալության» կործանարար միտումները: «— Ցավոք սրտի, մոտ անցյալում բոլոր ճակատներով կրոնական արժեքների՝ ընտանիքի, սիրո, հանդուրժողության, ամուսնության, ժուժկալության եւ համեստության վրա համատարած գրոհ է գնում, որը խրախուսվում է սպառողականության ագրեսիվ գովազդով» (էջ 54–55):

Իսկ ի՞նչը կարող է ժողովուրդներին հետ պահել սպառողական աղետաբեր կենսակերպ պարտադրող հոգեբանությունից, եթե ոչ հենց եկեղեցին:

⁵ Տե՛ս <https://alphanews.am/chakatagri-nizaky-pashtpanelov-astco/>:

«— Մենք հավաստի տեղեկություն ունենք, որ Ժահրի նոր բռնկումը, ինչ բնույթի էլ այն լինի, մեր տարածաշրջանում է ծրագրվում: Հայաստան, Թուրքիա, Իրան, հետո՝ ամբողջ մահմեդական աշխարհը, Հնդկաստանն ու Եվրոպան: Պատճառը բացատրելու կարիք կա՞: Սրանք ավանդական արժեքներով, մեծ բնակչությամբ, բարձր ծնելիությամբ, հարուստ բնական պաշարներով, աշխարհագրական շահեկան դիրքով երկրներ են: Ավելացրեք մեծ սփյուռքը: Եվ ամենակարեւորը՝ այդ երկրներում այսօր էլ մեծ է կրոնի՝ հավատի դերը. կրոնը միավորում է մարդկանց եւ խոչընդոտում է նրանց՝ սպառողների հոտի վերածվելուն» (էջ 56),— ասում է Մուշեղ Սրբազանը:

Քրիստոնեության, մասնավորապես Հայ Եկեղեցու համախմբող առաքելությանը հեղինակը վերջերս անդրադարձել է բանավոր խոսքում. «Վերջին երկու հազար տարիների ընթացքին մեզ օգնում են քրիստոնեական հավատն ու Հայ Եկեղեցին: Այսպես՝ եթե դիտարկենք հայ ազգին որպես ամբողջական մի շինվածք եւ հայերին՝ իբրեւ այդ շինությունը կազմող աղյուսներ, ապա կարող ենք պնդել, որ այդ շինքի աղյուսները միացնող բետոնաշաղախը հենց հավատն է եւ Հայ Եկեղեցին»⁶: Համանման մտքեր գրողը վեպում արտահայտում է Հովհաննես սարկավազի կերպարի միջոցով, երբ վերջինս բնութագրումներ է տալիս Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի նշանակությանը. «Սա եղբայրություն է, միաբանություն: Սա համերաշխության օրինակ է, միության խորհրդանիշ» (էջ 88): Եւ կամ՝ «...կրթությունն ու ամբողջ ազգերի եւ պետությունների պահպանումը Եկեղեցու շնորհքն է» (էջ 89):

Գրողի դիտարկումները, որքան էլ դրանք վերաբերեն տարածաշրջանային զարգացումներին ու մարտահրավերներին, հասկանալի է, որ առաջին հերթին սփռվում են ներկա Հայաստանի իրողությունների վրա: Օրվա իշխանությունների որդեգրած քաղաքականությունը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, մեր նվիրյալ հոգեւորական գործիչների, Հայ Եկեղեցու, նրա արժեքների, ավանդական ընտանիքի ու հավատի խորհրդանիշների դեմ իր թիկունքին ունի լայն աջակցությունն ու խրախուսումը «Ճակատագրի Գեղարդը» վեպի էջերում հիշատակվող ուժերի: Անգեն աչքով տեսանելի է, որ իշխանություններն, առաջնորդվելով առաջադիմության, ժողովրդավարության, երջանիկ ու լավ կյանքի, առանց պատմական հի-

⁶ Տե՛ս <https://www.youtube.com/watch?v=mEKQe2fcka0>:

շողության բեռի, առանց ազգային ինքնության պահպանման համար մաքառումի ապրելու մասին կեղծ կարգախոսներով, ամենից առաջ սպասարկում են իրենց տերերի շահերը՝ դառնալով այդ նույն սպառողականության գործուն քարոզիչներ: Իշխանություններին սատարում են նաեւ ներքին թշնամիները, որոնք միտումնավոր կամ միամտաբար հարձակումներ են գործում Եկեղեցու, նրա սպասավորների եւ այն ամենի դեմ, ինչն առնչվում է քրիստոնեական ու ազգային արժեհամակարգին: Արդյունքում ամեն ինչ արվում է հայ ժողովրդի ազգային, կրոնական ու մշակութային ինքնության հիմնասյուներն ու խարիսխները տապալելու, հավատի հիմքերը խարխելու, հային իր արմատներից ու պատմությունից կտրելու, նրան իր հորինած «իրական Հայաստանի» անդամ ու անհայրենիք քաղաքացի դարձնելու համար:

Այս ամենը նկատի առնելով՝ կարելի է պնդել, որ քննվող վեպն արդի Հայաստանի մասին է, թեպետ նրա էջերում բացակայում են ստույգ իրողությունների հիշատակումները: Այստեղ հարց է ծագում, թե ինչու հեղինակը վեպում որեւէ կերպ չի անդրադարձել մեր վերջին պարտություններին: Խոսք անգամ չկա Արցախի հիմնահարցի մասին: Վեպում միայն մեկ անգամ ակնարկվում է ղարաբաղյան պատերազմը: Մանավանդ եթե հաշվի ենք առնում այն հանգամանքը, որ պատկերվող գործողությունների ժամանակը համընկնում է թագավարակի համաճարակի շրջանի հետ, ինչպես կարելի է դատել վեպի առանձին հատվածներից, որոնցում թագաժառի համաճարակի մասին խոսվում է իբրեւ կատարված-ավարտված փաստի: Տարակույսներ են հարուցում գրողի լուծվածներ եւ կրավորական կեցվածքը ոչ վաղ անցյալի ողբերգական դեպքերի վերաբերյալ: Նաեւ այն, որ գրողի հետաքրքրությունների ծիրից առհասարակ դուրս են մնացել Սյունիքի եւ Արցախի սրբավայրերը: Հուսանք, որ գրքի հետագա հրատարակություններում կլրացվի այս բացը, եւ ընթերցողը հնարավորություն կունենա վեպում տեսնելու այսօրվա Հայաստանի առավել ամբողջական ու խորքային պատկերի վերարտադրումը եւ այսօրվա իրավիճակի արտացոլումը:

Վերլուծության մի առանձին նյութ է վեպում երազի ու տեսիլքի հնարքի կիրառումը: Եթե տարածության մեջ հերոսի կատարած ճանապարհորդությունների նկարագրությունը նպատակ ունի ընթերցողին ներկայացնելու նշանավոր վանքերն ու եկեղեցիները, այդ կոթողների ճարտարապետական տեսքը, հաղորդելու դրանց առնչվող ճանաչողական

որոշակի տեղեկություններ, ապա երազի ու տեսիլքի միջոցով ժամանակի մեջ կատարվող ուղեւորությունները մի կողմից նպաստում են գրական ստեղծագործությունը գեղարվեստականությանը օժտելուն, մյուս կողմից միաստիկական խորհրդավորություն են հաղորդում պատումին:

Գաղտնիք չէ, որ գրականության մեջ երազի ու տեսիլքի գրական հնարանքի օգտագործումն սկիզբ է առել գեղարվեստական գրականության սկզբնավորման հետ գրեթե միաժամանակ: Այն մեծ չափով իր արտահայտությունն է գտել նաեւ Աստվածաշունչ մատյանում: Հետագա դարերում երազն ու տեսիլքը հայ եւ օտար միջնադարյան ու նոր գրականություններում լայն տեղիներ զբաղեցնելով՝ փոխանցվել են ժամանակակից գրականությանը: Երազն ու տեսիլքն իրենց հաստատուն տեղն ունեն «Ճակատագրի Գեղարդը» վեպի ողջ շարադրանքում: Վեպը բացվում է այդպիսի մի տեսիլքի նկարագրությամբ, որ երազում տեսնում է Արտյոմ Կախովսկին: Դա հերոսի առաջին վերամարմնավորումն է Աբգար Թագավորի կերպարի մեջ (էջ 5–6): Հետագա շարադրանքում Արտյոմը կրկին վերամարմնավորվում է Եդեսիայի տիրակալի կերպարում. «Արտյոմը նորից իրեն զգաց Աբգար Թագավորի մարմնում» (էջ 248), «...այս պահին իր մարմինը պատկանում էր հայոց արքա Աբգարին» (էջ 249):

Վեպի այլ գրվագներում եւս հանդիպում են տեսիլքներ ու այսպես ասած՝ «պատմական երազների» միջոցով ժամանակի մեջ կատարվող տեղափոխությունների նկարագրություններ (Գրիգոր Լուսավորիչ, Մարկո Պոլո եւ այլն), որոնց անմիջականորեն առնչվում են վեպում ժամանակի մեքենայի մասին հիշատակումները: Այսպես օրինակ՝ Հաղարծնի վանական համալիրում «Արտյոմին նորից թվաց, որ նա մտել է ժամանակի մեքենայի մեջ» (էջ 213): «Ժամանակի մեքենան» ընթերցողին հայտնի է Հերբերտ Ուելսի համանուն վեպից (1895) եւ Միխայիլ Բուլգակովի հանրահայտ երկու պիեսներից՝ «Երանություն» (1934) եւ «Իվան Վասիլևիչ» (1936): Վերջինի հիման վրա Լեոնիդ Գալդայը 1973-ին նկարահանել է «Իվան Վասիլևիչը փոխում է մասնագիտությունը» ոչ պակաս հանրահայտ ֆիլմը: Հետաքրքիր է, որ հեղինակն իր վեպում մեջբերում է անում նույն ֆիլմից՝ առանց շարժանկարի անվանումը տալու. «Հովհաննես սարկավագ, ներեցեք, բայց ինձ, ինչպես մի հայտնի ֆիլմում է ասվում, «անորոշ կասկածներ են կրծում» (էջ 97): Նշելի է, որ անցյալ տեղափոխվելու գրական հնարանքը բնութագրական է նաեւ Բուլգակովի «Վարպետը եւ Մարգարիտան» վեպին:

Քննության առարկա վեպի՝ արդի գրականության հայտնի նույնասեռ գործերին առնչակցությունների մասին խոսելիս ավելորդ չենք համարում առանձնացնել Դեն Բրաունի «Դա Վինչիի ծածկագիրը» վեպը: Ռ. Մարգարյանի գրվածքը համեմատության որոշակի արտաքին եզրեր ունի ամերիկացի համբավավոր գրողի վիպաշարի հետ: Բավական է հիշել, որ երկու գրողներն էլ հեղինակել են եռագրություններ, որոնց գլխավոր գործող անձը միեւնույն հերոսն է: Նույնական են նաեւ երկու գրողների հակումները դեպի թաքնագրությունները եւ այլն: «Ես Դա Վինչիի ծածկագրի» Ռոբերտ Լենգոնն եմ դարձել...», — մի առիթով ասում է Արտյոմ Կախովսկին (էջ 273): Այստեղ հարկ ենք համարում ավելացնել, որ տվյալ դեպքում խոսքը գրողի կրած ազդեցությունների մասին չէ. ասվածն ընդամենը վկայում է հեղինակի ինչ-ինչ ոգեշնչումների մասին: Նույնը կարելի է ասել խնդրո առարկա վեպի էջերում հաճախ հանդիպող հանրահայտ շարժանկարների, բեմադրիչների, կինոհերոսների, այդ հերոսներին մարմնավորող դերասանների բազմաթիվ հիշատակումների վերաբերյալ, որոնք արտահայտում են հեղինակի ճաշակն ու որոշակի նախասիրությունները:

Գրողական անուրանալի ձիրքի վկայություններ են Ռ. Մարգարյանի նկարագրությունները՝ համեմված ուշագրավ համեմատություններով ու տպավորիչ պատկերավորությամբ: Առանձնապես ուշագրության արժանի են այցելած սրբատեղիների ճարտարապետական հորինվածքներին վերաբերող նկարագրությունները: Ահա դրանցից մեկը, որտեղ տրված է Հադարծնի վանքի սեղանատան նկարագիրը. «Սրահն իսկապես հետաքրքիր ճարտարապետություն ուներ եւ հազվագյուտ էր իր հորինվածքով: Կառուցված լինելով 1248 թ.՝ ճարտարապետ Մինասի մտահղացումով, այն սյուներով բաժանել էին երկու քառակուսի մասերի՝ խաչվող կամարների մի ամբողջ համակարգով: Լուսավորվում էր վերելից՝ անկյուններում նախշական տարրերով զարդարված ապակեծածկ լուսանցքից: Միջնադարյան ամբողջ այդ կառուցվածքը ճարտարապետական իր ձեւերի զանազանությամբ, տարածքը բաժանող կամարների տեսողական շերտավորմամբ՝ ընդարձակության եւ թեթեւության տպավորություն էր թողնում» (էջ 218—219):

Այս եւ մյուս նկարագրական հատվածները մեկ անգամ եւս հաստատում են այն, որ վեպի գրության բուն ընթացքին նախորդել է ապագա գրվածքում պատկերվող նյութի ուսումնասիրության մի երկարատեւ շրջան: Հեղինակը վեպը գրելուց առաջ ապրել է Սբ. էջմիածնի միաբա-

նությունում, ի մոտո ծանոթացել վանականներին, նրանց մտածողության ու կենսակերպի առանձնահատկություններին, ճամփորդել նրանց հետ, տեսել այն ամենը, ինչը հետագայում պետք է դառնար իր վեպի նյութը: Գրողի համար առհասարակ նյութի լավ իմացությունը հաջողված գեղարվեստական գործ գրելու առաջնային նախապայմաններից է: Տեղին է այս առումով հիշել Էռնեստ Հեմինգուեյի «Տոն, որը միշտ քեզ հետ է» հուշագրական երկը, որտեղ մեծ գրողը պատմում է, որ իր կյանքի փարիզյան շրջանում գրում էր պատմվածքներ բացառապես այն բովանդակությամբ, որի նյութին լավ տիրապետում էր⁷: Պատկերվող միջավայրին քաջատեղյակությունը լավ երեւում է ոչ միայն տեսածի արտաքին կողմերի նկարագրություններում, այլև վեպի գրեթե բոլոր էջերում: Այստեղ արժե անդրադառնալ նաև հեղինակի կերպարաստեղծման կարողություններին: Գլխավոր հերոսի կերպարից բացի՝ իրադարձությունների զարգացման կենտրոնակետում գտնվող Մուշեղ Սրբազանի, Հովհաննես սարկավագի, Գոհարի եւ մյուսների կերպարները գծված են վառ գույներով: Այդ գույներ, ապրող եւ շնչող կերպարները տպավորիչ մանրամասների շնորհիվ մնում են ընթերցողի հիշողության մեջ:

Առհասարակ արձակագրի գրչին բնորոշ են շարժուն պատում ստեղծելու շնորհքը, աշխույժ ոճը, կենդանի երկխոսությունները: Այս ամենը վեպը դարձնում է հետաքրքիր, նպաստում, որ այն ընթերցվի հիրավի մեկ շնչով:

Վեպի վերջին գլուխը եզրափակող նախադասության մեջ ամփոփված է հեղինակի գլխավոր ուղերձը. «Ձեզ բոլորիդ պաշտպանել է հավատը: Իսկ դուք պաշտպանել եք հավատը: Հավատը փրկում է» (էջ 333): «Ճակատագրի Գեղարդը» վեպն իր անուրանալի արժանիքներով կարող է նպաստել ընթերցողի հավատի խորացմանը, քրիստոնեական ու ազգային արժեքներով դաստիարակությանը, Հայ Եկեղեցու հեղինակության բարձրացմանը: Իսկ Ռ. Մարգարյանի առջեւ դրված նպատակը ուրիշ չի եղել:

Հետեւաբար պետք է արձանագրենք, որ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչական բաժինը այս անգամ եւս անչափ կարեւոր մի գործ է արել՝ թարգմանելով ու հրատարակելով այս վեպը:

ԱՍՍՏՈՒՐ ՍԱՐՅԱՆ

Բանասիրական գիտ. թեկնածու

⁷ Է. ՀԵՄԻՆԳՈՒԵՅ, Տոն, որը միշտ քեզ հետ է, Երեւան, 1966, էջ 59: